

5

dk; Øe&i zll/kue~

वयं अनेकषः कार्यक्रम समारोहः च स्वकीये कुटुम्बे समाहने च पश्यामः कार्यक्रमोडयं सामाजिकः धर्मिकोत्सवः च अन्य भविष्याति यत् कुटुम्बे आयोजयति । अयमपि उच्चेत-भारतीय-समाजे अनेकाः उत्सवाः रीति-रिवाजः समारोहाः च मन्यन्ते । सामान्यतः वच पश्चामः चत् कोडपि उत्सवः एक प्रकारेण आयोजयति । च केचित केचितन्जनाः वा कोडपि एकजनः नेतृत्व करोति वा पूर्वान्ति । नेतृत्वक्षमतानुरूपं एव कोडपि समारोहः सफल वा असफल भविष्यति । अतः अयं महत्वपूर्णमस्ति चत् कश्चित नेतृत्वक्षमता अस्माभिः विकसितं भवनीयम् तार्हि वय इदृषं आयोजनसफलः निर्मिष्यामः ।

mĩs ; kfu

प्रस्तुत पाठं पठित्वा भवन्तः

- पृथक्-पृथक् समारोहार्य उचितकार्यक्रमः निर्मातुम शक्नुवन्तः ;
- परस्य आयोजन क्षमता च जानन्ति ;
- योजनानुसार कार्यक्रम आयोजयन्ति ।

5-1 urk d% vflr

भवन्तः किं कम् नेता मन्यन्ते? किंसः एकसमुदायार्थं सामाजार्थं वा दृढ-व्यक्तिः भवति? सर्वशक्तिसम्पक्षे वारं बुद्धिमानो वारं ज्ञानवानो वा चतुरो वा? प्रतिगुणस्य एक स्वकीय महत्त्व भवति ! दक्षत्वेनाभिप्रायः आस्ति निपुणता । नेता विपरितपरिस्थितियुषु अविधेयं न्यमत्वा समस्यां हलं करोति । उदाहरणं – माता सर्वदेहिकष्टान् दुःखान् पश्यन्पि स्वबालकानां रक्षति ! स्वकीय सर्वकार्यमक्षया सा स्वबालकानां भोजनं न विस्मृति ! सर्वगृहजनार्थं भोजनमपि पचति ! भारतीपाना कृते! मतरः सर्वोत्कृष्टनेता सन्ति च ग्रहस्य प्रबन्धनं अपि कुशलतापूर्वकं कूर्वान्ति! अतः मातरः “गृहमेदिनी” उच्यते ।

गृह कस्यादि संगठनस्य उदाहरणं वा लघुइकाई वर्तते ! अप्रापि सम्यक् – प्रबन्धरस्य आवश्यकता भवति! अतः कार्यक्रमान् सगुणान् कार्यप्रणालीरूपेण अपि संगठनं मन्यते! चावत् माता गृहे सर्वकार्यं प्रबन्धयति तावत् दीर्घसामाजिककार्यक्रमान् अपि आयोजितारः कुशल जनानां आवश्यकता सन्ति ! अस्थाः केचित् कार्यक्रमाः सन्ति- क्षेत्रियः धार्मिक वार्षिकः गृहप्रवेशः पुस्तक विमोजन स्वतन्त्रतादिवसः नववर्षः आदि । भोजनं खादनं विद्यालयं गमनं आदि ।

dk; Øe&i zll/kua

पुस्तकान् विव्यवस्थितं, स्वच्छता करणं, च एको कार्यक्रमः वर्तते! वयं कार्यक्रमं नवरोचकं कर्तुं कार्यक्रमानुसारं रूपरेखा रचयामः अतः आयोजनकर्ता सामग्रीं एकप्रयति । अयं एको शिक्षितारः कौशलं वर्तते ।

5-2 dk; Øe& çU/kul; rRo

यदा वच सर्वकार्यक्रमानां पृष्ठभूम्याः रचयामः तु केचित् सामान्यकारणं अस्माभिः समीये आगच्छन्ति यत्तु बहुआवष्यक वर्तन्ते! ते सन्ति—

- (i) उद्देश्यः
- (ii) जनाः
- (iii) स्थलायोजनं
- (iv) वास्तविक कार्यक्रम

¼½ mÍ\$; % प्रतिष्ठतं जनः जानाति यत् सः एको कार्यं किन्तु करोती जडजनो अपि विना उद्देश्येन कार्यं न करोती । अतः कस्यापि कार्यक्रमस्य आयोजनं करणेन पूर्वं तस्यः उद्देश्यं स्थापनीयम् । यदि उद्देश्येन पंप मास्तिष्के न वर्तते तु वयं तत् कार्यक्रमं सफलतापूर्वकं न आयोजयिष्यामः! स्कमेव तत् तत्वरु कार्यक्रमस्य लस्यस्य पूर्तिः अपि न भविष्यति!

¼½ tuk%& अयं सर्वमहत्वपूर्णं कियमस्ति । अतः निम्न-भूमिकान् कायन् च स्पष्टीकरणं आवष्यकं वर्तते—

- अतिथिः
- अतिथिः वक्ता
- मुख्यातिथिः
- दर्षकः

d{k & %o

fVli .kh

- आयोजक
- स्वयं सेवक
- समारोह की विशिष्टता
- आयोजन का समय
- प्रायोजक (sponsor)

iii. LFkyk; kst u& कस्यापि आयोजनं कश्चिद्विशेष-क्षेत्रे आयोजयति! इत्यैय स्थानं वा तं आयोजन उच्यता अस्मिन् निम्नवार्ता ध्यान विशेषरूपेण आवश्यकं!

- स्थलं वा क्षेत्र
- सम्पूर्णस्थलस्य स्वच्छता
  - आन्तरिक
  - बाहयः
  - पादकोषः स्थापयन् कालः
  - जूते रखने का स्थान
- सर्णतिथियां प्रबन्ध करणीयार!
- वाचनचन्हा-ध्वनिप्रर्भपणयन्त्रं आसन्दः चित्र आंदि व्ववस्था
- भज्य-सामसज्जा

- आसन्दः उत्पीठिका च
- जलपात्रं चबकः च
- कार्यक्रम–योजना अन्य ज्ञतत्यसूचना च
- मुख्यवक्ता व अतिथिनां नामस्य प्रदर्शन
- उपहारः सम्मानसामग्री च
- प्रकाषस्य पर्याप्तव्यवस्था
- उपविष्यार्थं स्थान आसन्दस्य कोणः च यस्मान्
- भूमौ उपविषसताराय (उपविषतारा) कटः
- आसन्दः वातायनस्य प्रबन्धनं च
- उत्पीठिका, वाचनयन्त्रः ध्वनिप्रक्षेपणयन्त्रः ध्वनि नियन्त्रवयन्त्रः
- साजसज्जा सामग्री व नेपच्चं आवश्यककार्यं विधि
- शौचालय विश्रामकक्षः च

iv. okLrfod dk; Øe & वास्तविक कार्यक्रम (मुख्यकार्यक्रम): उपरोक्त कार्य–वस्तुनां व्यवस्था उपरान्तं मुख्यकार्यक्रमः सम्भवति । आयोजकः सर्वकार्यं सुचारुखयेव कर्तुं शक्यते । स्वयंसेवकः सर्वदर्शकानां अतिथिनां स्वागतं व्यवहारः । कालस्य ध्यानं वृद्धिर्प्रयोगेन च भवता कार्यक्रमं सफलं करिष्यति ।

वुद्धिप्रयोगेन सहस्रोत्पत्त दीर्घसमस्यानां अपि भवान् निवारण कर्तुषक्यतो अतएव कस्यापि कार्यक्रमस्य अयोजने सति अयं निदेशान् स्मरणीयम्!

सफलकार्यक्रमों एक भवतां जीवने स्मरणीयं क्षणं भवति ! यदा भवता लघुकार्यक्रमं अपि सफलं कर्तुं कश्चनोति भवता विनापि चिन्तयाः दीर्घकार्यक्रमोऽपि आयोजयितुं शक्यतो

i kBkxrk% ç' uk% 5-1

रिक्तस्थानस्यः पूरयतुः—

1. पुरामंतन एक नेतायः ..... भवनीयत
2. भारतीयानाकृते ..... (सवोत्कृष्टनेता) वर्तते !
3. गृहेलघुसंगठन वा संगठनस्य ..... वर्तती
4. .... दर्षकाना अन्दाना च सहायक वर्तती
5. एकसफलायोजनं जीवनस्य ..... क्षण वर्तती

HkoUr% fda f' kf{kroUr%

- व्यं स्वजीवने अनेकं समाजिकं धार्मिकः उत्सवः वा कार्यक्रमः च दृष्यते!
- अयं सर्वकार्यक्रमः कस्यापि केनापि आयोज्यतो
- कार्यक्रमस्य सफलं असफल भवन वा नेतृत्वं निर्भरोति!

- कस्यापि कार्यक्रमास्य आयोजनस्य मुख्यबिन्दवः सन्ति
  - उद्देश्यः
  - जनः
  - स्थलायोजनं
  - मुख्यकार्यक्रमः
- यदि भवान् एंक लधुः एव क्रायक्रमं अविधनं आयोजयति तु भविष्ये दीर्घं कार्यक्रमो – अपि कर्तुं राक्नोति!

i kBkUr k% ç' uk%

1. पुरामतानुसार नेतृत्वस्य गुठां किम् ?
2. नेतां परिभाषयतु ?
3. गृहं लधु-एवं संगठनं वा संगठनस्य उदाहरण उच्चते? किमर्थ
4. 'मां स्वप्रेठनेता वर्तते' व्याख्यायतु ?
5. कार्यक्रमायोजनस्य चतुर्तच्चानां व्याख्यायतु ?

d{k & %

fVli .kh

mUkj ekyk

5-1

1. दक्षः
2. माता
3. उदाहरणं
4. स्वयं-सेवकः
5. स्मरणीयम्